CENTRUM DOPRAVNÍHO VÝZKUMU

DOPRAVA PRO BUDOUCNOST

Metodika kontroly kvality vodíkového paliva pro vozidla s palivovým článkem typu PEM

Adéla **Svejkovská**, Vojtěch **Příkryl**, Bronislav **Vahalík**,
Roman **Smutný**, Roman **Ličbinský**, Michal **Neuschl**, Petr **Polanský**

XII. česko-slovenská konference
Doprava, zdraví a životní prostředí

22.–23. 9. 2026

Publicita a spolufinancování projektu

Spolufinancování TA ČR

Tento projekt je spolufinancován se státní podporou Technologické agentury ČR v rámci Programu Národního centra kompetence.

T A
Č R

Program **Národní centra kompetence**

DOPRAVA PRO BUDOUCNOST

Dílčí projekt DP004

Tato prezentace je založena na výsledcích dosažených v rámci dílčího projektu:

DP004: Nástroje a znalostní systém pro inkubaci vodíkových technologií

Součást: Národní centrum vodíkové mobility (NAHYC-m)

Struktura prezentace

- Potřeba kontroly kvality vodíku
- Normativní a kontrolní prostředí v České republice
- Cíl metodiky
- Metodický postup
- Praktický příklad aplikace
- Přínosy metodiky

DOPRAVA PRO BUDOUCNOST

CENTRUM DOPRAVNÍHO VÝZKUMU

Proč je kvalita vodíku kritická?

- Palivové články jsou velmi citlivé i na stopová množství kontaminantů
- Kontaminace může způsobit:
  - pokles výkonu,
  - snížení účinnosti,
  - zkrácení životnosti,
  - nevratnou degradaci článku

Normativní a kontrolní prostředí v České republice

Specifikace kvality vodíku
podle ČSN ISO 14687

Parametr / kontaminant	Limitní hodnota
Index vodíku (minimální molární podíl)	99,97 %
Celkové nevodíkové plyny (max.)	300 µmol/mol
Voda (H_2O)	5 µmol/mol
Celkové uhlovodíky bez metanu (C1 ekvivalent)	2 µmol/mol
Metan (CH_4)	100 µmol/mol
Kyslík (O_2)	5 µmol/mol
Helium (He)	300 µmol/mol
Dusík (N_2)	300 µmol/mol
Argon (Ar)	300 µmol/mol
Oxid uhelnatý (CO)	2 µmol/mol
Oxid uhličitý (CO_2)	0,2 µmol/mol
Celkové sloučeniny síry (S ekvivalent)	0,004 µmol/mol
Formaldehyd (HCHO)	0,2 µmol/mol
Kyselina mravenčí (HCOOH)	0,2 µmol/mol
Amoniak (NH_3)	0,1 µmol/mol
Halogenované sloučeniny (ekvivalent halogenidů)	0,05 µmol/mol
Maximální koncentrace pevných částic	1 mg/kg

Přehled sledovaných kontaminantů
podle vyhlášky č. 516/2020 Sb.

Parametr
Obsah vody
Obsah uhlovodíků
Obsah kyslíku
Obsah síry
Obsah formaldehydu
Obsah kyseliny mravenčí
Obsah amoniaku
Maximální koncentrace pevných částic

Současný stav: fixní seznam kontaminantů

Problém: neodráží konkrétní podobu dodavatelských řetězců

Potřeba: zaměřit kontroly na skutečná rizika

Cíl metodiky

DOPRAVA PRO BUDOUCNOST

Vyvinout metodiku pro efektivní kontrolu kvality vodíku,
která zohledňuje reálná rizika v celém dodavatelském řetězci.

H_2

1 H_2
Hodnocení kvality vodíku
v celém dodavatelském řetězci

→

2
Identifikace zdrojů kontaminace
relevantní zdroje kontaminace

→

3
Vyhodnocení rizika kontaminantů
pravděpodobnost x dopad
P × D

→

4
Optimalizace analytických kontrol
cílený rozsah kontrol
→ úspora financí

Výstup metodiky

Cílená kontrola
zaměřená na skutečná rizika

- Úspora financí
- Vyšší efektivita kontrol

Postup aplikace metodiky

1 Identifikace dodavatelského řetězce

- Definice technologických uzlů řetězce
- Určení konkrétních technologických variant

2 Identifikace potenciálních kontaminantů

- Výběr registrů pro jednotlivé uzly
- Doplnění univerzálních kontaminantů
- **Souhrnný seznam kontaminantů**

3 Stanovení rizika kontaminantů

Pravděpodobnost výskytu	Dopad na palivový článek
• časté	• velmi vysoká
• možné	• vysoká
• vzácné	• střední
• velmi vzácné	• nízká

P × D

4 Posouzení kumulativního rizika

- Zohlednění výskytu v celém řetězci
- Bodové hodnocení a kumulativní index

5 Aplikace rozhodovací matice

- Kombinace výsledné pravděpodobnosti a dopadu
- Stanovení doporučení:
  - **testovat**
  - **netestovat**

VÝSTUP

Cílený rozsah analytických kontrol

zaměřený na skutečná rizika kontaminace vodíkového paliva v konkrétním dodavatelském řetězci.

Krok 1: Identifikace dodavatelského řetězce a specifikace technologických uzlů

VÝROBA

Technologické varianty

- Alkalická elektrolýza
- PEM elektrolýza
- SMR + PSA
- SMR + PSA bioplyn
- POX + PSA
- Elektrolýza solanky
- Krakování amoniaku

TRANSPORT

Technologické varianty

- Nové potrubí
- Upravené potrubí po přepravě zemního plynu
- Trailer

SKLADOVÁNÍ

Technologické varianty

- Stacionární tlakové zásobníky (storage banks)
- Podzemní zásobníky ve směsi s metanem

UNIVERZÁLNĚ KONTROLOVANÉ KONTAMINANTY

Atmosférické kontaminanty:
N_2, O_2, Ar, H_2O
(u H_2O včetně vnosu při údržbě a servisu)

Celkové uhlovodíky bez metanu

Pevné částice

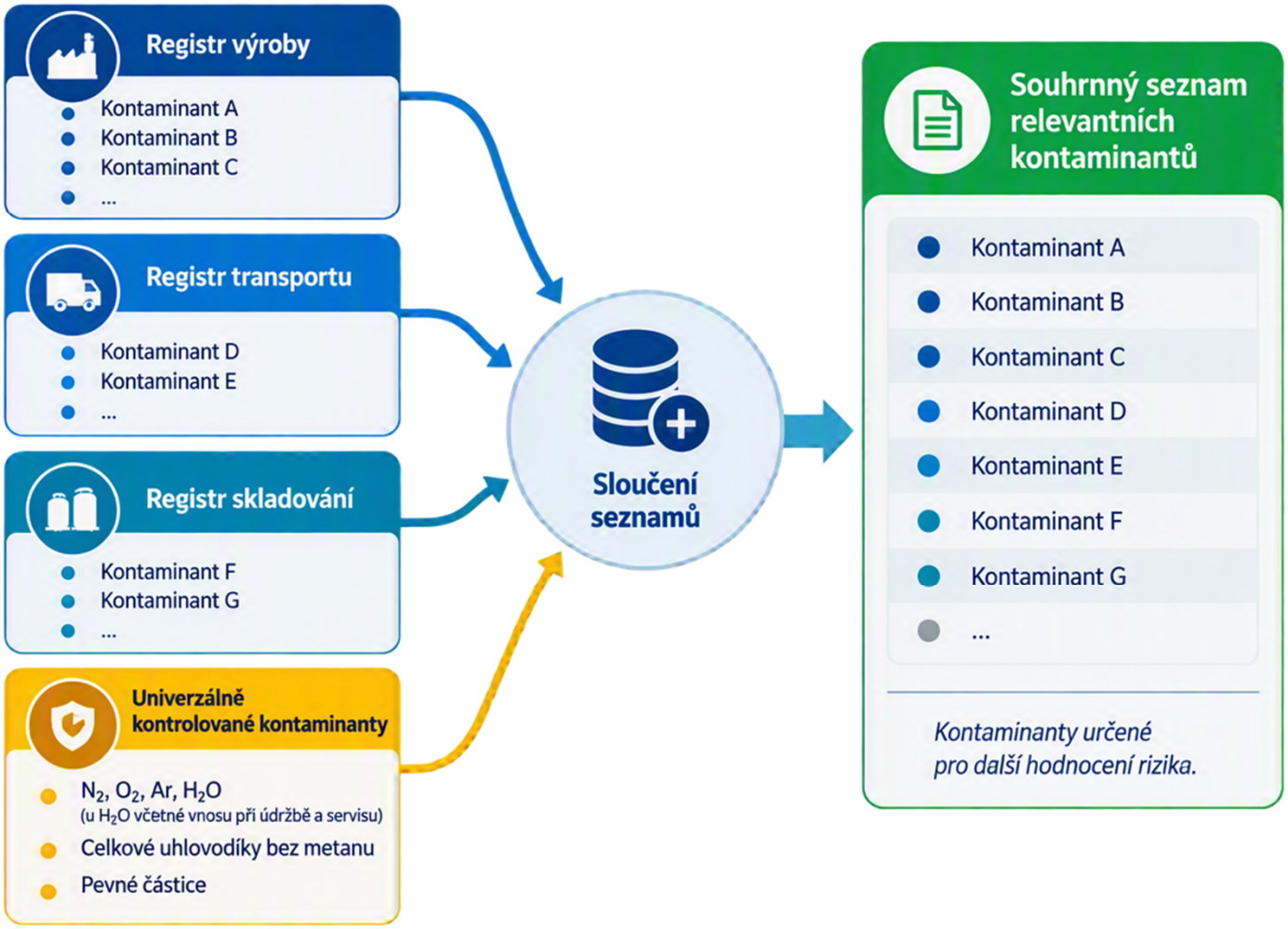
Krok 2: Identifikace potenciálních kontaminantů

Klíčové myšlenky

- Pro každý technologický uzel jsou využity příslušné registry kontaminantů.
- Součástí hodnocení jsou také univerzálně kontrolované kontaminanty.
- Registry obsahují kontaminanty specifické pro danou technologii.
- Výsledkem je souhrnný seznam relevantních kontaminantů.

Výstup

Seznam potenciálních kontaminantů pro daný dodavatelský řetězec.

Krok 3: Stanovení pravděpodobnosti výskytu a dopadu kontaminantu

Pravděpodobnost výskytu kontaminantu

Kategorie	Numerická hodnota
Časté	5
Možné	3
Vzácné	2
Velmi vzácné	1

×

Dopad na PEM palivový článek

Kategorie	Numerická hodnota
Velmi vysoký	10
Vysoký	5
Střední	2
Nízký	1

↓

Rizikový profil
jednotlivých kontaminantů

Krok 4: Posouzení kumulativního rizika

Klíčové myšlenky

- Hodnotí se opakovaný výskyt stejného kontaminantu v různých částech řetězce.
- Bodové hodnoty pravděpodobnosti se kumulují.
- Kumulace může zvýšit výslednou kategorii pravděpodobnosti.
- Kontaminant může být na základě kumulativního rizika zařazen mezi testované látky.

Bodové hodnocení

Pravděpodobnost výskytu kontaminantu	Body
N/A (bez identifikovaného zdroje)	0
Velmi vzácné	1
Vzácné	2
Možné	3
Časté	5

Výstup | **Upravená pravděpodobnost výskytu** zohledňující celý dodavatelský řetězec.

Převod kumulativního indexu na výslednou kategorii pravděpodobnosti

$$I_{kp} = \sum P_i$$

Kumulativní index pravděpodobnosti výskytu je součet bodových hodnot ze všech relevantních fází řetězce.

kde:

- I_{kp} — index kumulativní pravděpodobnosti výskytu kontaminantu
- P_i — bodová hodnota pravděpodobnosti výskytu v technologickém uzlu

Převodní tabulka

I_{kp} (body)	Výsledná kategorie
0	N/A (bez identifikovaného zdroje)
1	Velmi vzácné
2	Vzácné
3–4	Možné
≥ 5	Časté

Výstup

Kategorie pravděpodobnosti vstupující do rozhodovací matice.

Krok 5: Aplikace rozhodovací matice

Princip

- Do rozhodovací matice vstupuje výsledná pravděpodobnost výskytu a dopad kontaminantu.
- Kombinace obou parametrů určuje potřebu kontroly.
- Výsledkem je doporučení pro další postup.

Vstupy

Pravděpodobnost výskytu + Dopad kontaminantu

Rozhodovací matice

Dopad	Velmi vzácné 1	Vzácné 2	Možné 3	Časté 5
Velmi vysoký 10	10	20	30	50
Vysoký 5	5	10	15	25
Střední 2	2	4	6	10
Nízký 1	1	2	3	5

Pravděpodobnost

1–4 Nízké riziko – NETESTOVAT

≥5 Vysoké riziko – TESTOVAT

Výstup

Rozhodnutí pro další postup:

1–4 **NETESTOVAT** Nízké riziko

≥5 **TESTOVAT** Vysoké riziko

Stanovení rozsahu kontroly kvality vodíkového paliva

Plošná kontrola
všech kontaminantů

Rizikově orientovaná kontrola
relevantních kontaminantů

Klíčové principy

Relevantní rizika

Vybírány jsou pouze kontaminanty představující relevantní riziko.

Specifický řetězec

Rozsah kontroly odpovídá konkrétnímu dodavatelskému řetězci.

Flexibilní přístup

Metodika umožňuje přejít od plošného k rizikově orientovanému přístupu.

Výstup

Finální seznam kontaminantů
určených k analytické kontrole.

Rozsah kontroly přizpůsobený konkrétnímu dodavatelskému řetězci vodíku.

Praktický příklad

Definice dodavatelského řetězce:

VÝROBA
SMR + PSA
Parní reformování zemního plynu

TRANSPORT
Upravené potrubí
po přepravě zemního plynu

SKLADOVÁNÍ
Podzemní zásobníky
ve směsi s metanem

Univerzálně kontrolované kontaminanty

Registr kontaminantů pro zvolenou technologii výroby: SMR + PSA

Výrobní technologie	Kontaminanty	Zdroj/zdůvodnění	Pravděpodobnost výskytu	Dopad kontaminantu
SMR+PSA	H_2O	Vysoký obsah vodní páry v SMR, PSA ji odstraňuje, ale při saturaci může docházet k průniku	2 – vzácné	2 – střední
	CO	Zdrojem je syngas nebo porucha PSA, PSA adsorbuje dobře, ale průnik je možný	5 – časté	5 – vysoký
	CO_2	Produkt reakce a následné konverze vodního plynu, PSA jej neodstraní 100% při průniku nebo nasycení lože	5 – časté	2 – střední
	Ar	Přirozená složka ZP, PSA extrémně špatná adsorpce	3 – možné	1 – nízký
	N_2	Stopové v ZP, PSA velmi slabá separace	3 – možné	1 – nízký
	He	Klasická reziduální složka ZP (pokud se v něm nachází), PSA jej prakticky neodstraní	5 – časté	1 – nízký
	CH_4	Surovina SMR, PSA velmi dobře odstraní, ale stopový průnik je možný	3 – možné	1 – nízký
	Celkové uhlovodíky bez metanu	Neúplný rozklad vyšších alkanů ze vstupního zemního plynu v SMR reaktoru	1 – velmi vzácné	2 – střední
	Formaldehyd (HCHO)	Vedlejší produkty reformních nebo konverzních reakcí nebo mohou být vneseny prostřednictvím kyslíkatých organických příměsí ve vstupní surovině	1 – velmi vzácné	5 – vysoký
	Kyselina mravenčí (HCOOH)	Vedlejší produkty reformních nebo konverzních reakcí nebo mohou být vneseny prostřednictvím kyslíkatých organických příměsí ve vstupní surovině	1 – velmi vzácné	5 – vysoký
	Celkový obsah sloučenin síry	Nedokonalé odsíření zemního plynu	2 – vzácné	10 – velmi vysoký

Praktický příklad: Registry dalších částí dodavatelského řetězce

Transport

Upravené potrubí po přepravé zemního plynu

Transport	Kontaminanty	Zdroj/zdůvodnění	Pravděpodobnost výskytu	Dopad kontaminantu
Upravené potrubí po přepravé zemního plynu	Metan (CH_4)	Hlavní složka zemního plynu	3 – možné	1 – nízký
	Celkové uhlovodíky bez metanu	Alkany alkeny (etylén, propan, propylen, butan aj.)	3 – možné	2 – střední
	Celkové sloučeniny síry	Merkaptany, H_2S, SO_2, COS, CS_2	3 – možné	10 – velmi vysoký
	Pevné částice	Písek (oxid křemičitý), rez a kovové úlomky, potrubní prach	3 – možné	10 – velmi vysoký

Skladování

Podzemní zásobníky ve směsi s metanem

Skladování	Kontaminanty	Zdroj/zdůvodnění	Pravděpodobnost výskytu	Dopad kontaminantu
Podzemní zásobníky ve směsi s metanem	Voda (H_2O)	Geologická voda v porézním prostředí	3 – možné	2 – střední
	Metan (CH_4)	Zbytkový zemní plyn	3 – možné	1 – nízký
	Celkové sloučeniny síry	Činnost bakterií redukující šírany	3 – možné	10 – velmi vysoký
	Celkové uhlovodíky bez metanu	Ze zemního plynu	3 – možné	2 – střední

Univerzálně kontrolované kontaminanty

Kontaminant	Zdroj/zdůvodnění	Pravděpodobnost výskytu	Dopad kontaminantu
Atmosférické kontaminanty: N_2, O_2, Ar, H_2O (u H_2O včetně vnosu při údržbě a servisu)	Přepojování traileru, výměna storage bank, proplachování, netěsnosti, kompresor (teplotní cykly), nedokonalé sušení po servise, kondenzace v chladicích částech	N_2, O_2, H_2O 3 – možné Ar 2 – vzácné	Ar, N_2 1 – nízký O_2, H_2O 2 – střední
Celkové uhlovodíky bez metanu	Olejové kompresory, maziva ventilů, těsnění, servisní zásahy	3 – možné	2 – střední
Pevné částice	Koroze, mechanické opotřebení, montážní zbytky	3 – možní	10 – velmi vysoký

Praktický příklad: Výsledné vyhodnocení kontaminantů

Souhrnná tabulka kumulace pravděpodobnosti výskytu kontaminantů a jejich vyhodnocení v rozhodovací matici.

Kontaminant	Výroba	Transport	Skladování	Univerzální kontaminace	I_{kp}	Výsledná pravděpodobnost vstupující do matice	Dopad kontaminantu	Výsledek
H_2O	5	0	0	3	8	5 – Časté	2 – Střední	**Testovat**
O_2	5	0	0	3	8	5 – Časté	2 – Střední	**Testovat**
Halogeny	3	0	0	0	3	3 – Možné	10 – Velmi vysoký	**Testovat**
CO_2	1	0	0	0	1	1 – Velmi vzácné	2 – Střední	**Netestovat**
N_2	0	0	0	3	3	3 – Možné	1 – Nízký	**Netestovat**
Ar	0	0	0	2	2	2 – Vzácné	1 – Nízký	**Netestovat**
Celkové uhlovodíky bez metanu	0	0	0	3	3	3 – Možné	2 – Střední	**Testovat**
Pevné částice	0	0	0	3	3	3 – Možné	10 – Velmi vysoký	**Testovat**

5 kontaminantů → **TESTOVAT**

3 kontaminanty → **NETESTOVAT**

Přínosy metodiky

Oproti současnému přístupu metodika:

1. **Zohledňuje konkrétní podobu dodavatelského řetězce**
   Výroba, transport a skladování jsou hodnoceny individuálně.

2. **Uplatňuje rizikově orientovaný přístup**
   Vychází z pravděpodobnosti výskytu a dopadu kontaminantu.

3. **Zahrnuje kumulativní riziko**
   Zohledňuje opakovaný výskyt kontaminantů napříč řetězcem.

4. **Poskytuje jednoznačné rozhodnutí**
   TESTOVAT / NETESTOVAT na základě rozhodovací matice.

5. **Umožňuje efektivnější nastavení kontrol**
   Lepší zacílení analytických kontrol a využití zdrojů.

HLAVNÍ PŘÍNOS METODIKY

STATICKÝ SEZNAM
kontaminantů

→

KONTROLA PODLE RIZIKA
konkrétního dodavatelského řetězce

Rozsah kontroly odpovídá reálným rizikům konkrétního dodavatelského řetězce.

CENTRUM DOPRAVNÍHO VÝZKUMU

Děkuji za pozornost
Prostor pro dotazy a diskuzi

Ing. Adéla Svejkovská

adela.svejkovska@cdv.gov.cz

telefon: 541 641 393
Centrum dopravního výzkumu, v. v. i.
Líšeňská 33a, 636 00 Brno
www.cdv.cz

ČISTÁ DOPRAVA

DOPRAVA PRO BUDOUCNOST